

Het Groninger Forum organiseert het programma *De Grens Voorbij*, waarmee aan de hand van persoonlijke verhalen de belevenis en betekenis van de Nederlands-Duitse grens in kaart wordt gebracht. Sinds het begin van de vorige eeuw is de betekenis van de Nederlands-Duitse grens sterk veranderd. De bewaakte en grotendeels gesloten grens is verworden tot een vrijwel onzichtbare overgang tussen Nederland en Duitsland waar mensen zich vrij kunnen bewegen. Het project biedt een goede aanleiding om in het grensgebied de soms vergeten verhalen van voor, tijdens en na de oorlog alsnog te laten horen. De herinneringen, anekdotes en andere verhalen die we de komende maanden verzamelen aan de hand van een wedstrijd en interviews, krijgen een plek op de website en vormen ook de basis van het activiteitenprogramma in november.

De Grens Voorbij sluit van 19 november - 3 december af met een programma met film, theater, lezingen en presentaties dat plaats heeft in ForumImages, de tijdelijke locatie van filmtheater Images en het Groninger Forum in de oude Camerabioscoop aan het Hereplein in Groningen. Het programma van *De Grens Voorbij* wordt in september bekendgemaakt.

In het kader van dit geheel (zie ook www.groningerforum.nl) organiseert het Groninger Forum in samenwerking met de vakgroep Duitse Taal en Cultuur aan de Rijksuniversiteit Groningen en met boekhandel Godert Walter een kleine lezingenserie onder de titel:

De oorlogstijd in literatuur en film in Duitsland en Nederland van 1945 tot 1960

Locatie: ForumImages, Hereplein 73, Groningen

Programma:

Dinsdag 23 november, 20.00-22.00:

Proza

Duits: prof. dr. A. (Anthonya) Visser, univ. Leiden, afd. Duits:

“*Vor dem Häuten der Zwiebel*. De oorlogstijd in Duitstalige literatuur”
Günter Grass’ *Blechtrommel* was een schandaal in het Duitsland van 1959. Voor sommigen was dat positief, anderen veroordeelden deze ongehoorde vertelprestatie. Zo weigerde de senaat van Bremen de auteur de Bremer Literatuurprijs, die de jury hem had toegekend. Anders dan de vroege boeken van een andere grootheid uit deze periode, Heinrich Böll, beschrijft Grass’ roman ook de lange aanloop naar de Tweede Wereldoorlog, terwijl Böll zich op het na-oorlogse Duitsland concentreert. De boeken van deze beide Nobelprijswinnaars

staan in het middelpunt van een voordracht over de manier, waarop de Tweede Wereldoorlog in de jaren vijftig en zestig tot thema in de Duitstalige literatuur werd.

Nederlands: dr. E.M.A. (Erica) van Boven, univ. Groningen, afd. Nederlands:
“Oorlog, bezetting en verzet volgens Vestdijk, Hermans en Corsari”
In de naoorlogse jaren was de roman nog een belangrijk medium dat een grote rol speelde in de publieke beeldvorming. Zeker gold dat voor romans die een beeld gaven van de gebeurtenissen van 40-45. In deze lezing staan drie romans centraal die al tijdens of meteen na de oorlog werden geschreven: Willy Corsari's *Die van ons* verscheen eind 1945, Vestdijk schreef zijn *Pastorale 1943* (1948) in de zomer van 1945 en Hermans werkte aan *Tranen der acacia's* (1949) tussen 1946 en 1948. Wat voor beeld geven deze eerste oorlogsromans? En in hoeverre wordt de oorlog in een populaire publieksroman als die van Corsari anders verbeeld dan in de erkend-literaire romans van Vestdijk en Hermans?

Zondagmiddag 28 november, 14.00-17.30:

Poëzie

Duits: prof. dr. A.B.M. (Ton) Naaijkens, univ. Utrecht, afd. Duits:
“Kaalslag en schoonheid. Over de Duitstalige poëzie in de eerste jaren na de oorlog”
Zowel in de oorlog als in de jaren erna gold het gedicht als een lakmoesproef voor de houding van de dichter ten opzichte van de hem omringende werkelijkheid. Gedichten werden met een grote urgentie geschreven, met name in het Duitstalige gebied, zeker toen denkers als Adorno het barbaars vonden ze te schrijven. In de lezing zal in het bijzonder worden ingegaan op de gedichten van Paul Celan.

Nederlands: prof. dr. G.J. (Gillis) Dorleijn, univ. Groningen, afd. Nederlands:
“*Dit steeds weer hedendaags verleden*. Scherven van de Tweede Wereldoorlog in de naoorlogse Nederlandse poëzie: Lucebert en Gerrit Kouwenaar.”
Van het besef dat taal niets meer menselijks was de generatie naoorlogse dichters ten diepste doordrongen. De traditionele schoonheid had immers haar gezicht verbrand. Om nog te dichten moest via de omweg van duistere spraakgebreken de kern worden opgezocht. De poëzie van Lucebert en Kouwenaar toont hoe de bomscherven van WO II hun dichterlijk universum voortdurend heeft bepaald.

De lezingen zullen worden afgewisseld met optredens van dichters uit Duitsland en Nederland die elkaars gedichten hebben vertaald. Het geheel zal met een kleine forumdiscussie worden afgesloten.

Dinsdag 30 november, 20.00-22.30

Film

Vertoning van de film *Die Mörder sind unter uns* (1946) van Wolfgang Staudte.
Lezing van dr. J. (Judith) Keilbach, univ. Utrecht, afd. Media- en Cultuurwetenschappen:

‘Het verleden in het heden’

Na de tweede wereldoorlog kwam in Duitsland een aantal films uit die de nationaalsocialistische geschiedenis kritisch aan de orde stelden.

Die zogeheten "Trümmerfilme" stelden kwesties van schuld, verantwoording en strafrechtelijke vervolging van nationaalsocialistische daders centraal. De thema's waren afhankelijk van de plaats waar de films werden geproduceerd en veranderden in de loop der tijd. Terwijl de Oost-Duitse films de maatschappelijke oorzaken van het nationaalsocialisme onderzochten ontbrak in de West-Duitse films doorgaans een politieke en maatschappelijke analyse. Al gauw werd de kritische blik op het verleden door "Heimatfilme" en oorlogsfilms vervangen.

In de lezing zal de Duitse filmproductie na de Tweede Wereldoorlog als filmische "Vergangenheitsbewältigung" besproken en aan de naoorlogse maatschappij gerelateerd worden. Daarbij zullen de verschillen tussen West- en Oost-Duitse films en de overgang naar andere genres benoemd worden. Tot slot komt de overlevering van het nationaalsocialisme in huidige films en televisie-uitzendingen aan de orde.